

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού.

Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια:
Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρος, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ρόδος, 2022

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφιερώματα και προοπτικές ενός νέου πεδίου

ISBN 978-618-84330-7-6

Copyright 2022

Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας

Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Εμμανουήλ Φωκίδης

Επίκουρος Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το σχεδιασμό του εξώφυλλου και οπισθόφυλλου ανέλαβε η graphic designer

Μυρτώ Φωτίου Φεγγερού

LinkedIn: Mirto Fotiou -Feggerou

E-mail: mirtof80@gmail.com

Το σχεδιασμό των μμιδίων ανέλαβε ο

Βαγγέλης Βαλασιάδης

Οι συγγραφείς των άρθρων που δημοσιεύονται στον τόμο διατηρούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των άρθρων τους. Τα άρθρα του τόμου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αναφορά στους συγγραφείς τους. Οι συγγραφείς των άρθρων μπορούν να τα καταθέσουν σε ιδρυματικό ή άλλο αποθετήριο ή να τα δημοσιεύσουν σε άλλη έκδοση, με υποχρεωτική την αναφορά της πρώτης δημοσίευσης του τόμου. Οι συγγραφείς ενθαρρύνονται να δημοσιοποιήσουν την εργασία τους στο Διαδίκτυο.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Εισαγωγή.....	10
Αποτελεί το Διαδίκτυο μονόδρομο για τις Σύγχρονες Λαογραφικές Σπουδές; <i>Μαρία Γκασούκα</i>	10
Ψηφιακές πηγες για τη μελέτη του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού και της λαϊκής θρησκευτικότητας, <i>Εμμανουήλ Γ. Βαρβούνης</i>	20
Α΄ θεματική ενότητα: Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα της ψηφιακής λαογραφίας.....	29
Η σύγχρονη λαογραφία στο πλαίσιο των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών (digital humanities): ορισμοί, περιεχόμενο ερευνητικά πεδία, εργαλεία της Ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης</i>	30
Παράθυρο στη θάλασσα. Ένα «παράθυρο» στον λαϊκό πολιτισμό μέσα από τον κινηματογράφο και το Διαδίκτυο, <i>Άννα Λυδάκη</i>	49
Οι λαϊκές ψηφιακές ομάδες ως πεδίο της ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Ξανθίππη Φουλίδη</i>	56
Β΄ θεματική ενότητα: Διάχυση και διάδοση παραδοσιακών και νέων μορφών του λαϊκού πολιτισμού στον ψηφιακό κόσμο	65
Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια: Η εκπαίδευση μέσα από τα μιμίδια κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19, <i>Βασιλεία Αντωνάκη, Γεώργιος Κατσαδώρας</i>	66
Η διάχυση και διάδοση της λαογραφίας της Δωδεκανήσου στον ψηφιακό κόσμο, μέσα από δράσεις συλλόγων και ατόμων την περίοδο της καραντίνας, <i>Μαρία Α. Αντωνοπούλου</i>	83
Ο Ray Harryhausen και η απεικόνιση της Μέδουσας στα ψηφιακά παιχνίδια, <i>Ευάγγελος Βαλασιάδης</i>	98
Επιστήμη των πολιτών και πολιτισμός: Η περίπτωση της ψηφιακής καταγραφής του λαϊκού πολιτισμού, <i>Βικτώρια Γαβάνα, Μαγδαληνή Μάρη, Ευαγγελία Καβακλή</i>	116
Οι στρατηγικές ή οι μορφές τρολαρίσματος στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook., <i>Μαρία Ζαρέντη</i>	129
Creepypasta: Ο ψηφιακός αστικός θρύλος, <i>Μαρία Ζούρου</i>	141
Τα μιμίδια (memes) της πανδημίας του ιού COVID-19: Η διαχείριση του πρωτόγνωρου μέσω ενός σατιρικού είδους του ψηφιακού λαϊκού λόγου, <i>Ρέα Κακάμπουρα, Αφροδίτη-Λήδια Νουνανάκη</i> ..	153
Πολιτικές μνήμης και διαδικασία δόμησης ταυτοτήτων στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ιστότοπου «Δίκτυο Mikrasiatis.gr», <i>Ιωάννης Καραχρήστος</i>	183
Το λαϊκό εορτολόγιο μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια, <i>Ευηλένα Καρδαμήλα</i>	195
Αινίγματα, παροιμίες και άλλες λαϊκές φράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την περίοδο της πανδημίας. Η σελίδα ««Λαϊκές ρήσεις, Αινίγματα και Ανέκδοτα» στο Facebook, <i>Χρυσάνθη Κόζα</i> .	209
Τα λαχνίσματα στον σύγχρονο ψηφιακό κόσμο: Από το τελετουργικό των υπαίθριων παιδικών παιχνιδιών στο τεχνολογικό σύμπαν του Διαδικτύου., <i>Δημήτρης Ε. Κόκκινος, Ανθούλα Κολιάδη-Τηλιακού</i>	220
Διάχυση πολιτισμικών στοιχείων της Τσακωνιάς μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (η περίπτωση του Facebook), <i>Μαρία-Κομιανή Κολινιώτη</i>	235
The tinderisation of romance, <i>Yvonne Kosma, Vasilis Gialatzis, Jojo Ekate Diakoumakou</i>	253

Διαρκείς ανατροφοδοτήσεις μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς προφορικότητας: Η κυκλοφορία του κουτσομπολιού από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην καθημερινή ζωή και αντίστροφα, <i>Γιώργος Κούζας</i>	269
Το παιχνίδι στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ομαδικού ηλεκτρονικού παιχνιδιού μεταξύ ενηλίκων, <i>Κωνσταντίνα Κουτσονικολή</i>	281
Μοιράσου κι εσύ μian ιστορία: Από τη ζωντανή αφηγηματική κοινότητα στη διαδικτυακή συνύπαρξη. Η περίπτωση της Λέσχης Αφήγησης Αθήνας. Όψεις, σκέψεις, προοπτικές, <i>Δημήτρης Β. Προύσαλης</i>	294
Η περίπτωση του Ελληνικού YouTube community: Ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων μέσα σε μία μικρογραφία της κοινωνίας στο Διαδίκτυο, <i>Αικατερίνη Σχοινά</i>	305
Ο έντεχνος λαϊκός λόγος στο Διαδίκτυο: Δύο παραδείγματα χρήσης των παροιμιών στη διάρκεια της πανδημίας, <i>Γεώργιος Τσερπές, Μαριάνθη Καπλάνογλου</i>	319
Εκδηλώσεις θρησκευτικότητας και λαϊκής ευσέβειας στο χώρο του Διαδικτύου. Το τραγούδι «Μπαγιάσας» του Νικόλα Άσιμου, <i>Νικόλαος Γ. Τσιρέβελος, Εμμανουήλ Χ. Κυριαζάκος</i>	331
Τα διαδικτυακά μμίδια στις ομάδες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, <i>Βαρβάρα Τσούγγου</i>	346
Διαδικτυακός κόμβος «Καρπάθικο Γλέντι»: Η συνεργατική διαδικτυακή ανάπτυξη ενός στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, <i>Βασιλική Χρυσανθοπούλου, Παρασκευή Γ. Κανελλάτου</i>	360
Η εικόνα του θρύλου του βρικόλακα μέσα από ψηφιακά παιχνίδια, <i>Έλενα Ψυχάρη, Ρέα Κακάμπουρα</i>	387
Γ' θεματική ενότητα: Η ψηφιακή λαογραφία στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση	402
Δημιουργία ψηφιακού μουσείου εθιμικών δρώμενων, <i>Χρήστος Θεολόγος, Στέφανος Κυριαζάκος</i>	403
Προσεγγίζοντας τη λαογραφία μέσα από τη θεωρία των πολυγραμματισμών και τη δημιουργική γραφή: Λαϊκά μαγικά παραμύθια και ψηφιακός μετασχηματισμός στη λογοτεχνία του Γυμνασίου, <i>Κωνσταντίνα Καλαούζη</i>	419
Ο λαϊκός πολιτισμός σε συνδυασμό με την χρήση των νέων τεχνολογιών, ως μέσου επικοινωνίας και προσέγγισης μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, <i>Άννα Μαρία Καρακωνσταντίνου</i>	431
Μοντελοποίηση προγράμματος διαχείρισης εκκλησιαστικού κειμηλίου ως συμβολή των προηγμένων τεχνολογιών στην Ψηφιακή Λαογραφία, <i>Αικατερίνη Κορωναίου, Δημήτριος Κοτσιφάκος, Χρήστος Δουληγέρης</i>	444
Η συμβολή του παραδοσιακού χορού στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας. Σχεδιασμός ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, <i>Χριστίνα Παληά, Γεώργιος Κατσαδώρος, Απόστολος Κώστας</i>	459
Τα λαϊκά παραμύθια μέσα στη ψηφιακή πραγματικότητα, <i>Αναστάσιος Παππάς</i>	473
Λαϊκός πολιτισμός στην εποχή της τηλεεκπαίδευσης: Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για το αντικείμενο της Λαογραφίας και της Ψηφιακής Λαογραφίας στη διδακτική πράξη, <i>Γεώργιος Πασιόπουλος, Ευστάθιος Ξαφάκος</i>	490
Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά στο ψηφιακό περιβάλλον: Μια χαρτογράφηση των διαδικτυακών συλλογών και μουσείων για την ελληνική μουσική, <i>Νίκος Πουλάκης</i>	506
«Όψεις λαϊκής θεραπευτικής στην Ήπειρο, άλλοτε και τώρα»: Εκπαιδευτικές δράσεις Ψηφιακής Λαογραφίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, <i>Χαράλαμπος Σταμπόλης, Ρέα Κακάμπουρα</i>	518

Διδάσκοντας τοπική ιστορία, πολιτισμό, παραδόσεις και έθιμα με τη χρήση ψηφιακών παιχνιδιών. Προκαταρκτικά αποτελέσματα από μία μελέτη περίπτωσης στο νησί της Νισύρου, Άννα Χαρτοφύλη, Εμμανουήλ Φωκίδης.....	529
Κατάλογος συγγραφέων	542

Η περίπτωση του Ελληνικού YouTube community: Ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων μέσα σε μία μικρογραφία της κοινωνίας στο Διαδίκτυο

Αικατερίνη Σχοινά

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

katerinasxoina@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιαστεί το Ελληνικό YouTube Community μέσα από τη δημιουργικότητα, τις φιλίες, τις διαμάχες και τη φύση του επαγγέλματος του youtuber. Επιπλέον, πρόκειται για μια διαδικτυακή κοινότητα ζωντανή, με κοινό και youtubers να αλληλεπιδρούν και να δημιουργούν σχέσεις ζωντανές, όπως θα γινόταν και στη διά ζώσης επικοινωνία. Αυτό γίνεται μέσα από τα lives, τα σχόλια στα βίντεο, αλλά και τα social media. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων που δε γίνεται να περάσει απαρατήρητος από την ακαδημαϊκή έρευνα. Ενδεικτικά, αναρτάται περιεχόμενο με αφηγήσεις αστικών θρύλων, θεωριών συνωμοσίας, παρουσιάζονται παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως η μελισσοκομία, βίντεο με καταγραφές εθίμων, θέματα με παλιά παιχνίδια στο πλαίσιο της νοσταλγίας της δεκαετίας του 1990 και πολλά άλλα. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της ποιοτικής μεθόδου, δηλαδή με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με youtubers του Ελληνικού YouTube Community. Τέλος, διεξήχθη «επιτόπια εθνογραφική έρευνα», όπως εφαρμόζεται στις διαδικτυακές κοινότητες, σε κάποια από τα κανάλια που έχουν αναρτημένο λαογραφικό υλικό, ακούσια βέβαια από τους δημιουργούς τους, ώστε να συλλεχθούν περισσότερα στοιχεία, με στόχο να γίνει προσέγγιση του λαογραφικού υλικού μέσω της ψηφιακής λαογραφίας (e-folklore).

Λέξεις-κλειδιά: αστικοί θρύλοι, διαδικτυακή κοινότητα, ηλεκτρονική προφορικότητα, creepy pasta, YouTube

Abstract

The purpose of this article is to present the Greek YouTube Community through the creativity, friendships, conflicts and the nature of the youtuber profession. In addition, it is a live online community, with audience and youtubers interacting and building relationships with each other, as would be in live communication. This is done through lives, video comments, but also through social media. In this way a habitat of folklore phenomena is created that cannot go unnoticed by the academic research. Indicatively, content is posted with narratives of urban legends, conspiracy theories, traditional professions such as beekeeping, videos with custom recordings, topics with old toys in the context of the nostalgia of the 90's period and much more topics. The data collection was carried out through the qualitative method by conducting interviews with youtubers of the Greek YouTube Community. Finally, "on-site ethnographic survey" was conducted, as applied to the online communities, on some of the channels that have posted folklore material, unintentionally by their creators, in order to collect more data, in order to approach the folklore material through digital folklore (e-folklore).

Keywords: creepy pasta, online community, online orality, urban legends, YouTube

Εισαγωγή

Η σχέση του λαϊκού πολιτισμού με το Διαδίκτυο δεν είναι μια σχέση ανταγωνιστική καθώς «ο λαϊκός πολιτισμός ούτε συρρικνώνεται από την τεχνολογία, ούτε απειλείται από το Διαδίκτυο, αλλά αντίθετα εμπλουτίζεται και ανανεώνεται συνεχώς δημιουργώντας ένα νέο κλάδο που ονομάζεται ψηφιακή λαογραφία (digital folklore)» (Φουλίδη, 2015, σ. xii). Επιπλέον, «το αντικείμενο μελέτης της ψηφιακής λαογραφίας αποτελεί η ποικιλία των online ομάδων (digital folk groups, electronic folklore groups, e-groups) αλλά και των κοινοτήτων, τα χαρακτηριστικά τους, ο λόγος τους, οι συνήθειές τους, τα κίνητρα συμμετοχής σε αυτές, οι νόμοι τους, οι πεποιθήσεις τους» (Φουλίδη, 2015, σ. 51). Το Διαδίκτυο έχει αναδειχθεί σε πολύ βοηθητικό χώρο για την εξάπλωση και διάδοση των ειδών του λαϊκού πολιτισμού.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η μελέτη του περιεχομένου που αναρτάται στην πλατφόρμα του YouTube σχετικά με αφηγήσεις θρύλων από κοινό και youtubers. Επιλέχθηκε η συγκεκριμένη θεματική, καθώς είναι πρακτικά αδύνατο να μιλήσει κανείς ξεχωριστά για όλες τις κατηγορίες θεμάτων, καθώς αυτές είναι αμέτρητες όπως και τα κανάλια.

Επιπλέον, ο δεύτερος στόχος είναι να παρουσιαστεί το Ελληνικό YouTube Community μέσα από τη δημιουργικότητα, τις φιλίες, τις διαμάχες και τη φύση του επαγγέλματος του youtuber. Πρόκειται για μια διαδικτυακή κοινότητα ζωντανή, με κοινό και youtubers να αλληλεπιδρούν και να δημιουργούν σχέσεις, όπως θα γινόταν και στη διά ζώσης επικοινωνία. Αυτό γίνεται μέσα από τα lives, τα σχόλια στα βίντεο, αλλά και τα Social Media. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένας βίοτοπος λαογραφικών φαινομένων που δε γίνεται να περάσει απαρατήρητος από την ακαδημαϊκή έρευνα.

Ο βασικός λόγος που πραγματοποιήθηκε η παρούσα έρευνα είναι η ανάγκη της ανάδειξης αυτής της ζωντανής κοινότητας, μέσα από τη δημιουργία ιστοριών και ειδικότερα της δημιουργίας και διάδοσης θρύλων. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να γίνει ξεχωριστά από την ίδια την κοινότητα, καθώς αν δεν καταλάβουμε τη λειτουργία της δε θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε και τον τρόπο διάδοσης των ιστοριών που δημιουργούνται και αναπαράγονται μέσα στο χώρο του YouTube. Γι' αυτό δεν επιλέχθηκε μόνο η παράθεση θρύλων και του θεωρητικού τους υπόβαθρου, αλλά και η αναφορά στοιχείων σχετικά με τη φύση του επαγγέλματος του youtuber και της ανθρώπινης επικοινωνίας των μελών της κοινότητας, που βοηθούν να κατανοήσουμε περισσότερο τη λειτουργία του Ελληνικού YouTube Community.

Η μεθοδολογία της έρευνας

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της ποιοτικής μεθόδου, δηλαδή και με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με youtubers του Ελληνικού YouTube Community, με στόχο να μελετηθεί το υλικό που αναρτάται, οι θεματολογίες, η αλληλεπίδραση με το κοινό, αλλά και η επικοινωνία και οι σχέσεις που δημιουργούνται στην Ελληνική YouTube κοινότητα. Τέλος, διεξήχθη «επιτόπια εθνογραφική έρευνα», όπως εφαρμόζεται στις διαδικτυακές κοινότητες σε κάποια από τα κανάλια που έχουν αναρτημένο λαογραφικό υλικό, ακούσια βέβαια από τους δημιουργούς τους, ώστε να συλλεχθούν περισσότερα στοιχεία, με στόχο να γίνει προσέγγιση του λαογραφικού υλικού μέσω της ψηφιακής λαογραφίας (e-folklore).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί πως τα κανάλια που μπορεί κάποιος να κάνει έρευνα είναι αμέτρητα, καθώς καθημερινά δημιουργούνται νέα. Επομένως, επιλέχθηκαν συγκεκριμένα κανάλια που η γράφουσα παρακολουθεί στον ελεύθερο χρόνο της και γνωρίζει καλά το υλικό τους.

Πραγματοποιήθηκαν εκτενείς συνεντεύξεις με 7 δημιουργούς καναλιών¹, κάποιες από αυτές για λογαριασμό του *Istorima*². Αρχικά, για να στηριχθεί ο λόγος που χρησιμοποιήθηκε η παρούσα μεθοδολογία, παρατίθεται ο τρόπος λειτουργίας της ποιοτικής έρευνας σύμφωνα με τη Νότα Κυριαζή. Το κύριο χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας, σε σχέση με την ποσοτική, είναι ότι βασίζεται σε μικρότερο αριθμό περιπτώσεων με στόχο όχι την ανακάλυψη γενικών τάσεων (που αναγκαστικά προϋποθέτει πολλές περιπτώσεις), αλλά τη διαμόρφωση μιας συνολικής εικόνας για κάθε περίπτωση και την εύρεση των κοινών τους στοιχείων. Έτσι, η ποιοτική έρευνα, που συνεπάγεται την εις βάθος ανάλυση, οδηγεί στη συγκέντρωση λεπτομερών στοιχείων για πολλαπλές πτυχές των υπό έρευνα περιπτώσεων (Κυριαζή, 2004, σσ. 51-52).

Η επιστήμη της Λαογραφίας και το Διαδίκτυο

Η λαογραφική έρευνα για τον λαϊκό πολιτισμό στον σύγχρονο τεχνολογικό κόσμο συστηματοποιείται από τις αρχές της δεκαετίας του '60, αλλά οι πρώτες μελέτες είχαν εμφανιστεί νωρίτερα ακόμη (βλ. για παράδειγμα τη μελέτη του Γερμανού λαογράφου Will-Erich Reuckert για τον λαϊκό πολιτισμό του προλεταριάτου). Ο λαϊκός πολιτισμός και ο ο κόσμος της τεχνολογίας δεν υφίστανται παράλληλα ή ξεχωριστά, αλλά συμπλέκονται μεταξύ τους. Εξάλλου, η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στον λαϊκό πολιτισμό και στον μαζικό πολιτισμό δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρη, κάτι που η διείσδυση της τεχνολογίας περιπλέκει ακόμη περισσότερο (Bausinger, 2009). Τα παραδοσιακά σχήματα αλληλεπιδρούν με τις δυνάμεις της νεωτερικότητας. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο, οι άνθρωποι διατηρούν την τάση να διαφυλάττουν τον βίοκόσμο τους ως προς την ταυτότητά τους (ό.π., 2009, σσ. xxv-xxvi).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 η βιβλιογραφία εμπλουτίστηκε με μελέτες πάνω στο λεγόμενο «ψηφιακό φολκλόρ» (digital folklore), επεκτείνοντας έτσι τα όριά της στη μελέτη του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού (Blank, 2016, σ. 170). Το Διαδίκτυο έχει αναδειχθεί σε πολύ βοηθητικό χώρο για την εξάπλωση και διάδοση των ειδών του λαϊκού πολιτισμού. Ο McClelland αναφέρει

---

¹ Ο αριθμός των συνδρομητών των καναλιών είναι κατά προσέγγιση, καθώς το νούμερο αλλάζει και ανεβαίνει καθημερινά. Οι συνεντευξιαζόμενοι που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη:

Στέλιος Θεοδωρόπουλος - Κανάλι *Κακός Χαμός* (138.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/KakosXamos>

Φαίη Καστάνη - Κανάλι *Girls Next Door* (36.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/GirlsNextDoorGreekEdition>

Μάριος Φλώρος - Κανάλι *Jack Lope* (70.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/JackLope>

Σιλένα Τριβιζά και Αλέξανδρος Μάνος - Κανάλι *Carrot Tards* (60.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/TheCarrotTards>

Άκης Αποστολίδης, Κανάλι - *The Skeptic Theory* (117.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/TheSkepticTheory>

Γιάννης Ρούτης - Κανάλι *Legit Gaming Gr* (380.000 συνδρομητές), <https://www.youtube.com/c/LegitGamingGR>

² Κάποιες από τις συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της απασχόλησης της γράφουσας ως ερευνήτριας στην Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία *Istorima*. Το έργο αποτελεί ιδρυτική δωρεά του Ιδρύματος Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος, που ως στόχο έχει τη δημιουργία ενός μεγάλου αρχείου προφορικών ιστοριών της Ελλάδας: <https://archive.istorima.org/>

Άκης Αποστολίδης, «Το κανάλι *The Skeptic Theory* από το Επιστημονικό Ελληνικό You Tube Community», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 24.12.2020.

Στέλιος Θεοδωρόπουλος, «Το κανάλι του *Κακός Χαμός* στο You Tube και το Ελληνικό You Tube Community», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 17.12.2020.

Αλέξανδρος Μάνος, «Το YouTube κανάλι *The Carrot Tards*, η εμπειρία νόσησης από την Covid-19 και η επιχείρηση *Μπορεί και Όχι*», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 2.2.2021.

Γιάννης Ρούτης, «Ο YouTuber *LegitGamingGr* μιλά για τα gaming βίντεο που δημιουργεί στο YouTube», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 5.1.2021.

Σιλένα Τριβιζά, «Οι κρίσεις πανικού που την εμπόδισαν να ασχοληθεί με την υποκριτική και ο σεξισμός που υπέστη ως γυναίκα youtuber μέσα από το κανάλι *The Carrot Tards*», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 2.2.2021.

Μάριος Φλώρος, «Ο δημοσιογράφος του Ελληνικού You Tube Community και το κανάλι του *Jack Lope*», συνέντευξη που διεξήχθη για το Αρχείο *Istorima*, από την Ερευνήτρια Σχοινά Κατερίνα, Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης: 19.12.2020.

χαρακτηριστικά πως το Διαδίκτυο λειτουργεί ως ένας λαογραφικός αγωγός (2000, σ. 182). Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς αυτός ο όγκος της πληροφορίας μπορεί να μελετηθεί επαρκώς (Dreyfus, 2003, σ. 170). Η Λαογραφία σε σχέση με το Διαδίκτυο, λοιπόν, ανακαλύπτει ένα νέο πεδίο έρευνας.

«Ο λαϊκός πολιτισμός αναγεννάται μέσα από το Διαδίκτυο κατά κάποιον τρόπο και οι συνήθειες, δοξασίες, πεποιθήσεις, μύθοι, αφηγήματα, πρακτικές, συμπεριφορές, κανόνες, κ.ά. βρίσκουν διέξοδο στον ιστοχώρο, σε μιαν απευθείας σύνδεση και αλληλεπίδραση γλώσσας και πρακτικής» (Γκασούκα & Φουλίδη, 2012, σ. 104).

Εξάλλου, «εάν ο λαϊκός πολιτισμός συνεχίζει να είναι ζωντανός και αναπτυσσόμενος στον σύγχρονο κόσμο, οφείλεται εν μέρει στην αυξανόμενη μετάδοσή του μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και του διαδικτύου» (Dundes, 2005, σ. 406). Ο κόσμος της τεχνολογίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τις μηχανές και τις συσκευές στην καθημερινότητά μας, αλλά αυτό συνδέεται και με κοινωνικές αλλαγές, όπως η αύξηση της κινητικότητας των πληθυσμιακών ομάδων, καθώς και η γραφειοκρατική διοίκηση και δικτύωση (Bausinger, 2009, σ. 5). Η Carter σημειώνει πως οι σχέσεις που κατασκευάζονται online «συχνά αντέχουν και offline, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο κυβερνοχώρος ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στην καθημερινή μας ζωή» (Blank, 2016, σ. 163). Οι λαογράφοι ενδιαφέρονται για τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις και σε όρους «πεδίου» δεν υπάρχει καμιά διαφορά. Τα ηθικά και μεθοδολογικά ζητήματα είναι διαφορετικά στις δύο περιπτώσεις, αλλά «το πεδίο» εξακολουθεί να είναι έξω από την οικία του ερευνητή (ό.π.).

Ειδικότερα, ο Trevor Blank προτρέπει τους λαογράφους να στρέψουν την έρευνά τους προς το Διαδίκτυο και την κυβερνοεθνογραφία, αφού μέσα στους ιστοχώρους γίνονται πιο εύκολες οι ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις, το διαχρονικό δηλαδή αντικείμενο μελέτης του λαϊκού πολιτισμού (ό.π., 2016, σ. 163). Ωστόσο, ο Blank θεωρεί πως και η διαδικτυακή έρευνα έχει τα όριά της ως προς τα ζητήματα αυθεντικότητας και αξιοπιστίας των πληροφοριών (ό.π., 2016, σ. 168), αφού όπως αναφέρει η Carter, σημασία για έναν εθνογράφο δεν έχει η πίστη στα λεγόμενα ενός πληροφορητή αλλά το κατά πόσον ο εκάστοτε πληροφορητής είναι αξιόπιστος (ό.π., 2016, σ. 164).

Το Διαδίκτυο είναι, λοιπόν, ένας κόσμος λαογραφικός. Όπως εύστοχα σημειώνει ο Γεώργιος Μιχαήλ: «Μέσα σ' αυτόν τον κόσμο ζει ένα μεγάλο μέρος της ζωής του ο homo interneticus και δημιουργεί έναν ιδιότυπο πολιτισμό, τον "διαδικτυακό πολιτισμό", τον οποίο καλούνται να μελετήσουν διεξοδικά οι λαογράφοι. Η ίδια ανάγκη που σπρώχνει τον άνθρωπο στην εκκλησία ή στο γήπεδο, δηλαδή η ανάγκη του "να γίνεται λαός", είναι αυτή που τον σπρώχνει και στο Διαδίκτυο και τον μετατρέπει σε homo interneticus. Το Διαδίκτυο είναι μια δεύτερη ευκαιρία για (ατομική και κοινοτική) ζωή. Η διαδικτυακή ζωή είναι μια "δεύτερη ζωή", η οποία, όμως, δεν αποτελεί επ' ουδενί καρικατούρα της "πρώτης", είναι αντίθετα μια ολοκληρωμένη νέα ζωή, μια "vita nova"» (Μιχαήλ, 2009, σ. 294).

Ο Blank αναφέρει πως οι λαογράφοι πρέπει να στραφούν στο Διαδίκτυο, όχι μόνο για να διευρύνουν τους επιστημολογικούς τους ορίζοντες, αλλά και για να εισάγουν την επιστήμη της Λαογραφίας στην ψηφιακή εποχή (Blank, 2009, σ. 2).

Η προφορικότητα στο χώρο του Διαδικτύου

Κάποιοι υποστηρίζουν πως δεν καταγράφονται πια προφορικοί θρύλοι (ή άλλες προφορικές αφηγήσεις): αυτό είναι βέβαια λανθασμένο. Βέβαια, από τη δεκαετία του 1990, όταν το Διαδίκτυο γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στην Ελλάδα, έγινε βιότοπος θρύλων, ιστοριών, φημών και ανέκδοτων, που κυκλοφορούν ωστόσο και προφορικά, ακόμα και αν η πηγή ή η έναρξη της κυκλοφορίας ενός θρύλου ή κάποιου άλλου αφηγηματικού είδους είναι ένα ειδησεογραφικό site. Η παράδοση στο Διαδίκτυο δεν είναι βέβαια ίδια με την προφορική παράδοση, λειτουργεί ωστόσο, σύμφωνα με τους ερευνητές, ως ηλεκτρονική προφορικότητα (Κατσαδώρας, 2013, σ. 99). Η ενασχόληση με την

προφορικότητα (orality) αποτέλεσε από πολύ νωρίς πεδίο έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας, όχι μόνο στον επίσημο, αλλά και στον καθημερινό λόγο (Χρυσανθοπούλου, 2017, σ. 103).

Στα πρώτα στάδια ανάπτυξης των κοινωνιών, η ιστορία ήταν προφορική. Σε κοινωνίες που δεν υπήρχε η γραφή, χρησιμοποιούνταν η προφορική παράδοση. Τα άτομα που καλούνταν δια μνήμης και στόματος να μεταβιβάσουν στις επόμενες γενιές, τοπωνύμια, προσωπικά στοιχεία και έθιμα ήταν πάρα πολύ σημαντικά (Thompson, 2002, σ. 52). Ο Γερμανός λαογράφος Kurt Ranke, πλάθοντας τον όρο *homo narrans*, κατ' αντιστοιχία του όρου *homo ludens* του Ολλανδού ιστορικού του πολιτισμού Johan Huizinga, συμπεραίνει ότι οι θεωρητικοί συλλογισμοί των λαογράφων δεν θα πρέπει να εκκινούν από επιμέρους κοινωνικούς και τοπικούς παράγοντες και περιστατικά αλλά «από τον δημιουργό που υπάρχει πίσω από όλα αυτά, από τον άνθρωπο-αφηγητή, τον άνθρωπο στον οποίο έχει δοθεί το χάρισμα να παρέχει στις ενδιάθετες ορμές καθώς και στις ενσυνείδητες παραστάσεις του την έκφραση που είναι κάθε φορά ανάλογη με αυτές, και γι' αυτό παίρνει την ανάλογη διατύπωση». Μέσα από αυτές τις διαφορετικές διατυπώσεις γεννιούνται τα είδη της προφορικής λογοτεχνίας (Ranke, 1993, σσ. 327-341). Ο Μιχαήλ Γ. Μερακλής υπογραμμίζει πως η αφήγηση είναι πρώτα ένα έργο επικοινωνίας με χρηστική αξία και δευτερευόντως ένα έργο με αισθητική αξία:

«Η αισθητική αξία υπάρχει και στα έργα της λαϊκής τέχνης, αλλά είναι κάτι δευτερογενές. Το πρωτογενές είναι η πρακτική σκοπιμότητα, η αξία της χρήσης. Αυτό ισχύει και για το λόγο. Είναι κι αυτός πρώτιστα, ένα “εργαλείο”. Η γλώσσα του ανθρώπου είναι αρχικά ό,τι και το χέρι του: εκτελεί έργο. Η γλώσσα της αφήγησης δεν διαχωρίζεται έντονα από τη γλώσσα της καθημερινής ζωής. Όπως και ότι όπως και στις άλλες μορφές λαϊκής τέχνης, έτσι και εδώ ξεκινάμε από μίαν αφετηρία πρακτικότητας, για να περάσουμε στη συνέχεια και στην αισθητική» (Μερακλής, 2007, σσ. 305-306). Από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του πολιτισμού, ο άνθρωπος ένιωσε την ανάγκη να εκφραστεί με την καλλιτεχνική αναπαράσταση, αντικατοπτρίζοντας έτσι το πνεύμα του μέσω της γλυπτικής, της χαρακτικής, της ζωγραφικής, και τότε άρχισε να στοχάζεται για τις θεότητες και τους δαίμονες. Έτσι, αυτές τις εικόνες της φαντασίας του τις ενέταξε και μέσα στις διηγήσεις ιστοριών κάθε είδους, όπου άφησε τους φόβους και τις αγωνίες του να πάρουν μορφή, συναισθήματα όπως η λαχτάρα για ευτυχία, η απόδοση τιμών στους ήρωες, το γέλιο για τις κωμικές πλευρές της καθημερινότητας, οι σκέψεις για τα περίεργα φαινόμενα και τις παράξενες πλευρές του κόσμου και αφηγήσεις όπου φαντάστηκε τους θεούς και τις τρομερές δυνάμεις που υπάρχουν γύρω του και μέσα του» (ό.π., 2007, σ. 307).

Η λαϊκή λογοτεχνία δεν είναι επομένως ένα ενιαίο σύνολο. Επομένως είναι δυνατό να διαφοροποιηθεί στη βάση ορισμένων κριτηρίων σε κάποια είδη. Το λαογραφικό είδος αποτελεί κατηγορία που μεσολαβεί μεταξύ της γλώσσας, των συμβόλων και της πραγματικότητας. Επομένως τα είδη συνδέονται με την επικοινωνία. Μία κοινωνική ομάδα χρησιμοποιεί μία μεγάλη γκάμα προφορικών αφηγηματικών ειδών, ώστε να περιγράψει την καθημερινή ζωή, όπως παροιμίες, πίστες, τραγούδια και θρύλους. Όλα εκφράζουν κάποιο νόημα, όχι όμως το ίδιο και όχι με τον ίδιο τρόπο. Έργο του λαογράφου είναι να δει ποια είναι η διάδοση των μηνυμάτων σε σχέση με τη διάδοση των ειδών. Εάν η περίπλοκη λαϊκή επικοινωνία βασίζεται σε ορισμένους πολιτισμικούς κανόνες, τότε η ανακάλυψή τους είναι αναγκαία.

Η ανακάλυψη και η διάδοση της τυπογραφίας δεν έδωσε αμέσως το έναυσμα της αναγνώρισης των γραπτών πηγών έναντι των προφορικών μαρτυριών. Οι επιστήμονες του 18ου αι. περισσότερο άκουγαν παρά διάβαζαν τα τυπωμένα βιβλία που τότε δειλά άρχιζαν να κυκλοφορούν. Θεωρούσαν πως προφορικά διατυπώνονται οι πιο σημαντικές αλήθειες (Thompson, 2002, σ. 62). Σύμφωνα με τον Marschal McLuhan διακρίνονται τρία στάδια της ιστοριογραφίας της προφορικής ιστορίας: η «προφορική περίοδος», δηλαδή το στάδιο πριν από την εφεύρεση της γραφής, η «γραπτή» περίοδος, που αρχίζει με την εφεύρεση της γραφής και συνεχίζεται αργότερα με τον τύπο και η «ηλεκτρονική περίοδος» κατά την οποία παρατηρείται και πάλι στροφή στον προφορικό λόγο, με την εφεύρεση του μαγνητοφώνου και του ραδιοφώνου αργότερα (McLuhan, 1971, σ. 23). Μάλιστα, θα μπορούσε κανείς να πει πως η προφορική ιστορία κυριάρχησε στα μέσα του 20ού αιώνα, με την απήχηση του

ραδιοφώνου που είχε τη δυνατότητα να μεταφέρει ζωντανά το παρελθόν με μια σύγχρονη αυθεντικότητα (Verena, 2000, σ. 4).

Η τηλεόραση έδωσε ακόμα μεγαλύτερη δυναμική, καθώς η οπτική επαφή ενισχύει την προφορικότητα ακόμη περισσότερο (Durtmus, 1999, σ. 40). Το οπτικό υλικό συμπληρώνει τις ηχητικές μαρτυρίες από ταινίες, διαφημίσεις και Διαδίκτυο. Έτσι, εμπλουτίζονται σημαντικά οι υπάρχουσες ιστορικές πηγές και δίνεται πιο σύγχρονος και ελκυστικός τρόπος στην προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης του παρελθόντος. Το ιστορικό οπτικοακουστικό υλικό γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι της κληρονομιάς του ανθρώπου (Verena, 2000, σ. 5). Οι κοινότητες σήμερα είναι εικονικές. Δημιουργούν και διαχέουν την προφορική τους παράδοση χρησιμοποιώντας το Διαδίκτυο και μια μεγάλη ποικιλία νέων μέσων αφήγησης και παράστασης (performance), στα οποία υπάρχει η δυνατότητα παράλληλης χρήσης κειμένου, εικόνας και ήχου (Παπαχριστοφόρου, 2013 · Parachristophorou, 2014).

Λίγα λόγια για την πλατφόρμα του YouTube

Το YouTube δημιουργήθηκε στις 14 Φεβρουαρίου του 2005, ενώ το πρώτο ερασιτεχνικό βίντεο ανέβηκε στην πλατφόρμα λίγους μήνες αργότερα, τον Απρίλιο του ίδιου έτους και είχε τον τίτλο “Me at the zoo”. Το περιεχόμενό του αφορούσε έναν ζωολογικό κήπο, όπου ο δημιουργός του περιέγραφε την εμπειρία του. Το YouTube χαρακτηρίστηκε ως “Invention of the Year 2006” από το περιοδικό *TIME*. Από εκείνη την ημέρα μέχρι και σήμερα το YouTube έχει εξελιχθεί σε μία από τις πιο διαδραστικές πλατφόρμες στο Διαδίκτυο και έχει αλλάξει σημαντικά τον τρόπο που βλέπουμε και βιώνουμε τον κόσμο γύρω μας. Κάθε μέρα ανεβαίνουν αμέτρητα βίντεο στο YouTube και συνεχώς εμφανίζονται νέα κανάλια με ποικίλο περιεχόμενο. Βίντεο μπορεί να ανεβάσει ο οποιοσδήποτε για οποιοδήποτε θέμα και αυτό είναι το βασικό στοιχείο που έχει διαμορφώσει την κουλτούρα του. Έχει φέρει νέες μορφές ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης και παράλληλα έχει συμβάλει στην ελευθερία του λόγου και της έκφρασης, ενώ έχει δώσει την ευκαιρία σε ταλαντούχα νέα παιδιά να «ανακαλυφθούν», εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις και δημιουργεί ευκαιρίες για να γνωρίσει κανείς ακόμα και νέους πολιτισμούς.

Στην Ελλάδα το YouTube ξεκίνησε μέσα στο 2008, ενώ από το 2012 εμφανίστηκαν πρόσωπα που σήμερα έχουν το YouTube ως επάγγελμα. Μέχρι τώρα έχει μόνο ανοδική πορεία, με καινούργια κανάλια που εμφανίζονται καθημερινά και πολλά νέα παιδιά που ασχολούνται και δημιουργούν. Δουλεύουν αμέτρητες ώρες, έχουν πρωτότυπες ιδέες και παρόλο που θα ήθελαν να ζούνε από αυτό μια μέρα -πολύ δύσκολο, γιατί στην Ελλάδα οι αμοιβές είναι πολύ μικρές- το κάνουν για να περνούν καλά οι ίδιοι και το κοινό που τους παρακολουθεί.

Το παράδειγμα του καναλιού *Girls Next Door: Creepy pasta και θρύλοι στο YouTube*

Τα κανάλια που υπάρχουν μέσα στην πλατφόρμα του YouTube μπορούν να περιλαμβάνουν τα πάντα και το υλικό είναι εξαιρετικά ευρύ (μόδα, μακιγιάζ, gaming, θετικές επιστήμες, ιστορίες γενικού περιεχομένου, αθλητισμός, challenges, χιούμορ, unboxing, κ.λπ.). Υπάρχουν ακόμη και κανάλια που ασχολούνται με παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως η μελισσοκομία³, αλλά μπορεί κανείς να αναζητήσει και βίντεο με καταγραφές εθίμων, βίντεο που ασχολούνται με παλιά παιχνίδια στο πλαίσιο της νοσταλγίας της δεκαετίας του 1990⁴ και πολλά άλλα. Χαρακτηριστικό είναι όμως πως στις πλείστες περιπτώσεις όλα αυτά τα θέματα παρουσιάζονται από νέους σε ηλικία ανθρώπους.

³ Κανάλι *Ορεινή Μέλισσα*: <https://www.youtube.com/c/ΟρεινήΜέλισσαΚανάλι>

⁴ Κανάλι *Girls Next Door*, σχετικά με τη θεματολογία των '90's: https://www.youtube.com/watch?v=hBXWWNijL8A&list=PLI5C_rwdDeU4xGCGQrDAwTc_TWBz6M70u&ab_channel=GirlsNextDoor

Η Φαίη Καστάνη⁵ και η Δανάη Λειβαδίτη ξεκίνησαν το κανάλι τους *Girls Next Door*⁶ το 2017, για να εκφράζουν τη δημιουργικότητά τους με έναν διαφορετικό τρόπο, όπως είπε χαρακτηριστικά η Φαίη στη συνέντευξη που μας παρέθεσε. Συλλέγουν τις ιστορίες του κοινού τους μέσω του Instagram (direct messages), του Facebook, του Messenger και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ο λόγος που ξεκίνησαν να ζητάνε από το κοινό τέτοιου είδους ιστορίες ήταν κυρίως η προσωπική τους περιέργεια: «πάντα μας άρεσε να ψάχνουμε αντίστοιχα θέματα και να τα σχολιάζουμε στο κανάλι μας, οπότε τι καλύτερο από τις εμπειρίες των ανθρώπων που μας παρακολουθούν». Δυστυχώς δε διατηρούν κάποιο αρχείο και τις πιο σημαντικές και ενδιαφέρουσες ιστορίες τις έχουν στα βίντεο τους: «έχουμε σίγουρα λάβει μέσα στα χρόνια εκατοντάδες μηνύματα, κάποια από αυτά με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, άλλα επαναλαμβάνονταν παρόμοια περιστατικά, οπότε δεν γινόταν να τα αναφέρουμε όλα στα βίντεο, καθώς και άλλα που δεν είχαν ιδιαίτερη ουσία ή κάτι το αξιοσημείωτο». Μία από τις θεματολογίες τους είναι οι ιστορίες θρύλων, ή αλλιώς *creepy pasta*⁷, όπως εμφανίζονται συχνά στο χώρο του Διαδικτύου.

Ενώ η έρευνα για τους θρύλους αρχίζει από πολύ νωρίς, η έρευνα για τους αστικούς θρύλους αναπτύσσεται αρκετά αργότερα. Οι Αμερικανοί λαογράφοι πρωτοπόρησαν σε αυτό το σημείο (Κούζας, 2017, σσ. 364-365). Ο όρος «αστικός θρύλος» (urban legend) προτάθηκε για πρώτη φορά από τον Richard Dorson στο μελέτημά του “Legends and Tall Tales”, όπου υποστηρίζει πως οι θρύλοι δεν είναι απαραίτητα στενά συνδεδεμένοι με την πόλη, αλλά αναφέρεται και στα μορφολογικά χαρακτηριστικά αγροτικών θρύλων. Με βάση την πρόταση του Dorson αναπτύχθηκαν δύο είδη προσέγγισης. Η πρώτη είναι πιο κειμενοκεντρική, που εκφράστηκε από τον Brunvand (1968, 1981, 1984, 2001 και 2004) με αναλυτικές αναφορές στην προέλευση, τη μορφολογία και τα θεματολογικά χαρακτηριστικά του νέου αυτού είδους. Παράλληλα η Ουγγαρέζα λαογράφος Linda Dégh, που ωστόσο για ένα μεγάλο μέρος της ζωής της έδρασε στις ΗΠΑ, δίνει πιο πολύ έμφαση στο περιεχόμενο

⁵ Συνέντευξη με τη Φαίη Καστάνη. Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης 25.10.2021.

⁶ Κανάλι *Girls Next Door*: <https://www.youtube.com/c/GirlsNextDoorGreekEdition>

⁷ Το φάντασμα στο κελάρι: https://www.youtube.com/watch?v=wAbXSgBMAko&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=1&ab_channel=GirlsNextDoor
Κλειδώθηκα σε οικογενειακό τάφο: https://www.youtube.com/watch?v=CoirZUUCp3c&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=2&ab_channel=GirlsNextDoor
Halloween Special: https://www.youtube.com/watch?v=Q6h9Njx83s&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=3&ab_channel=GirlsNextDoor
Η κορνίζα της γιαγιάς: https://www.youtube.com/watch?v=yGegOXczxSA&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=4&ab_channel=GirlsNextDoor
Quija: Επίκληση στο στοιχειωμένο Σανατόριο: https://www.youtube.com/watch?v=IYbtkrx77Q0&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=6&ab_channel=GirlsNextDoor
Το στοιχειωμένο χωριό της Κορινθίας: https://www.youtube.com/watch?v=oHG_pBpGDkK&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=7&ab_channel=GirlsNextDoor
Ο κολλητός μου έπεσε σε κώμα: https://www.youtube.com/watch?v=CVI3_e6dd8k&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=8&ab_channel=GirlsNextDoor
Επικοινωνία με νεκρούς συγγενείς: https://www.youtube.com/watch?v=He49AOCxOFA&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=9&ab_channel=GirlsNextDoor
Το φάντασμα της μητέρας: https://www.youtube.com/watch?v=gSi96tP4Hg8&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=10&ab_channel=GirlsNextDoor
Καλούμε πνεύματα: https://www.youtube.com/watch?v=ricTKTmn3pQ&list=PLI5C_rwdDeU77E5vAJ4krwKVQCnAZfUz&index=11&ab_channel=GirlsNextDoor

και στα κοινωνικά συμφραζόμενα των θρύλων μελετώντας τους θρύλους των αμερικανικών πανεπιστημιούπολεων, που αποτελεί το δεύτερο είδος προσέγγισης.

Αλλά και στην Ευρώπη, ο θρύλος προσέκλυσε το ενδιαφέρον των επιστημόνων, όσο κανένα άλλο αφηγηματικό είδος (Klintberg, 1990, σ. 113). Όπως είδαμε, ο Jacob Grimm χαρακτήρισε τον θρύλο ως είδος, αναφέροντας ότι «το παραμύθι είναι ποιητικότερο, ενώ ο θρύλος ιστορικότερο» (Tangherlini, 1996, σ. 915). Οι θρύλοι βέβαια συλλέγονταν κυρίως από τις παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες. Τις τελευταίες δεκαετίες, όμως, μια πλούσια παράδοση των θρύλων, που βρίσκεται μέσα στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον, έχει ανακαλυφθεί από τους λαογράφους σε όλο τον δυτικό κόσμο.

Ο Αμερικανός λαογράφος Dan Ben-Amos ορίζει το θρύλο με βάση την πολιτισμική πρόσληψη των εννοιών της αλήθειας και της πραγματικότητας. Θεωρεί ότι η σχέση με την αλήθεια είναι η διαχωριστική γραμμή των λαογραφικών ειδών. Οι θρύλοι μπορεί να έχουν αναγνωρίσιμες προσωπικότητες, ημερομηνίες ή και τόπους, όμως τα γεγονότα τους συχνά περιλαμβάνουν την επαφή με υπερφυσικά όντα ή και δυνάμεις (1989, σ. 181). Ο Timothy Tangherlini θεωρεί πως ο θρύλος παρουσιάζεται ως ιστορική αφήγηση που εμφανίζεται ως πιστευτή και δοσμένη με διαλογικό τρόπο. Αποτελείται από ένα επεισόδιο, είναι τοπικά και χρονικά προσδιορισμένα, αλλά και με χαρακτηριστές ονομαστούς (Tangherlini, 1996, σ. 915). Η Linda Dégh και ο Jan Harold Brunvand θεωρούν ότι ο σύγχρονος θρύλος ανήκει στο ίδιο είδος με τον παραδοσιακό θρύλο (Klintberg, 1990, σ. 113). Η Dégh έχει επισημάνει πως οι νεότερες αφηγήσεις που διασχίζουν τα πολιτιστικά σύνορα υποβοηθούνται σε μεγάλο βαθμό στη διάδοσή τους από τα νέα τεχνολογικά μέσα και δεν είναι στην πραγματικότητα νέες στη μορφή, στη λειτουργία ή στην έννοια. Η πρωτοτυπία τους βασίζεται σε μια αυταπάτη και αντικατοπτρίζει μια προσαρμογή στο σύγχρονο περιβάλλον. Ο Brunvand δίνει έμφαση, επίσης, στο γεγονός ότι ο σύγχρονος (ή αστικός) θρύλος ανήκει στο ίδιο είδος με τον παραδοσιακό λαϊκό θρύλο. Όπως και με τους λαϊκούς θρύλους, οι αστικοί θρύλοι κερδίζουν την αξιοπιστία τους κάτω από συγκεκριμένες λεπτομέρειες του χρόνου και του τόπου ή από τις αναφορές στις αρχικές πηγές». Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό θρύλο, στον οποίο τα γεγονότα γενικά χρονολογούνται πριν από αρκετές γενιές, ο σύγχρονος θρύλος τοποθετείται σε ένα πρόσφατο παρελθόν: «Στον κόσμο των σύγχρονων αστικών θρύλων δεν υπάρχει συνήθως γεωγραφικό ή γενετικό χάσμα μεταξύ του αφηγητή και των γεγονότων». Αυτό που αντιμετωπίζουμε είναι σε πολλές περιπτώσεις μια παλιά παράδοση θρύλου, η οποία έχει προσαρμοστεί στη σύγχρονη δυτική κοινωνία (ό.π., 1990, σ. 114).

Οι παλαιότεροι ορισμοί του θρύλου συχνά υπογραμμίζουν ότι οι θρύλοι είναι οι αφηγήσεις εκείνες στις οποίες οι άνθρωποι δίνουν πίστη και τις πιστεύουν ως αληθινές. Στο σημαντικό τους άρθρο *Legend and Belief*, η Linda Dégh και ο Andrew Vázsonyi σωστά βασίζονται στην υπόθεση ότι όλα τα άτομα μιας κοινωνίας δεν μοιράζονται τις ίδιες πεποιθήσεις. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι να υποθέσουμε ότι σε όλες τις κοινωνίες μπορεί να βρεθεί μια ποικιλία συμπεριφορών ως προς την αξιοπιστία των θρύλων, καθώς κάθε κοινωνία έχει εκείνους που πιστεύουν εύκολα, αλλά και τους σκεπτικιστές. Επομένως, ο ορισμός δεν πρέπει να επικεντρώνεται στην αντίδραση του ακροατή, αλλά στη μορφή της ιστορίας, υπογραμμίζουν οι Dégh και Vázsonyi. Οι θρύλοι περιέχουν υφολογικά χαρακτηριστικά με στόχο την αξιοπιστία του περιεχομένου (ό.π., 1990, σσ. 116-117).

Εξάλλου, η Linda Dégh αναφέρει πως δεν υπάρχουν πάντα ευδιάκριτες διαφορές ανάμεσα στις ιστορίες που είναι ή δεν είναι πιστευτές από τον πραγματικό αφηγητή. Αυτό είναι ένα καθοριστικό στοιχείο του θρύλου, όπως και η ακρίβεια του χρόνου και του τόπου (Dégh, 1995, σσ. 86-87). Αξίζει εδώ να αναφερθεί πως οι θρύλοι δημιουργούνται συνήθως σε περιόδους κρίσης, κάτι που συμβαίνει και σήμερα. Οι θρύλοι αυτοί αντανakλούν τις κοινωνικές εντάσεις και αποτελούν εργαλείο ρύθμισης των σχέσεων. Η λειτουργία τους είναι κοινωνική. Το άγνωστο περιβάλλον δημιουργεί θρύλους, ενώ προσαρμόζονται και σε συγκεκριμένους χώρους, όπως σε αυτήν την περίπτωση είναι το Διαδίκτυο. Οι αναγνώστες είναι πολύ πιθανό να ταυτίζονται με τον ρόλο του αθώου θύματος, αλλά και με τον ρόλο του θύτη. Η σχέση αυτή θυμίζει τη σχέση στο πλαίσιο της ιεραρχικής δομής και της αντι-δομής του Stewart, καθώς ο θρύλος σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί εκτός του πλαισίου της κοινωνικής δομής και είναι αντίθετος με τους κανόνες της κοινωνίας (Αυδίκος, 2013, σ. 68). Το περιεχόμενο των θρύλων δεν είναι επομένως απλές πληροφορίες ή ψυχαγωγία, είναι γνωστικές περιοχές, που βρίθουν με βαθιά συναισθήματα και αξίες. Ένα άτομο που αναγκάζεται να αλλάξει την

άποψή του για την αλήθεια ενός θρύλου, μπορεί να αλλάξει ολόκληρη την κοσμοθεωρία του (Klintberg, 1990, σ. 117). Ο ιστορικός πυρήνας αρκετών θρύλων απασχόλησε τους επιστήμονες σε όλη τη διάρκεια του 19ου και τις αρχές 20ού αιώνα. Κατά συνέπεια, οι μελετητές του θρύλου επικεντρώθηκαν κυρίως στο κείμενο, αγνοώντας σημαντικές πτυχές του είδους, όπως τον τρόπο της απόδοσής του (performance) (Tangherlini, 1996, σσ. 915-916).

Ο σύγχρονος θρύλος, λοιπόν, δεν είναι ξεχωριστό είδος από τον παραδοσιακό θρύλο. Το σημερινό υλικό του θρύλου μας δίνει τη δυνατότητα να επισημάνουμε τις παραμελημένες περιοχές σε προηγούμενες συλλογές και το παλιό υλικό μας θυμίζει ότι ορισμένα τμήματα της παράδοσης του σύγχρονου θρύλου είναι ανεπαρκώς τεκμηριωμένα (Klintberg, 1990, σσ. 121-122). Στην πραγματικότητα πολλοί σύγχρονοι θρύλοι έχουν αντιστοιχίες με παραδόσεις του 19ου αιώνα και πιο πριν. Αυτό υποδηλώνει ότι όλοι οι θρύλοι, σε κάποιο σημείο, ήταν «σύγχρονοι». Οι αφηγητές των μύθων προσαρμόζουν τις ιστορίες τους στο δικό τους ιστορικό, γεωγραφικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Έτσι, μια ιστορία που βρίσκεται σε ένα αστικό κέντρο ενός αφηγητή μπορεί συχνά να τοποθετηθεί σε ένα αγροτικό περιβάλλον από έναν άλλο αφηγητή. Δεν υπάρχει τίποτα αποκλειστικά «αστικό» γι' αυτούς τους σύγχρονους θρύλους (Tangherlini, 1996, σ. 919). Στην παλαιά παράδοση, οι θρύλοι για υπερφυσικά όντα, μαγεία και ιστορικά γεγονότα υπερεκπροσωπούνται, ενώ οι θρύλοι που αντικατοπτρίζουν την αλλαγή και τις καινοτομίες στην αγροτική κοινωνία υποεκπροσωπούνται. Είναι πιθανό ότι το πρόσφατο υλικό του θρύλου διαθέτει μια υπερβολική αναπαράσταση εντυπωσιακών, μακάβριων και χυδαίων αφηγήσεων, ενώ οι αφηγήσεις για το υπερφυσικό μπορεί να είναι λίγες. Μια σύγκριση μεταξύ των θρύλων του σήμερα και του χθες μπορεί να μας κάνει να ανακαλύψουμε ότι πολλά σύγχρονα συγκροτήματα θρύλων έχουν τα λειτουργικά τους ισοδύναμα σε παλαιότερη παράδοση. Πολλοί από τους θρύλους για τα UFO, για παράδειγμα, έχουν στενή συνάφεια με παλιούς θρύλους για τις συναντήσεις με τα πνεύματα της φύσης. Και στις δύο περιπτώσεις οι «άλλοι άνθρωποι» ανατρέπουν ορισμένες πτυχές της κοινωνίας των ανθρώπων. Αν θεωρήσουμε το θρύλο ως επιστημονικό τυπικό είδος, τότε οι παλιοί και οι νέοι θρύλοι ανήκουν στο ίδιο είδος και αλλάζουν συνεχώς μαζί με τις αλλαγές στην κοινωνία. Μια ιστορική ματιά θα μας βοηθήσει να δούμε ποιοι από τους σύγχρονους θρύλους φαίνονται απλώς νέοι και ποιοι είναι πραγματικά νέοι (Klintberg, 1990, σσ. 121-122). Ο Ευάγγελος Αυδίκος σημειώνει την άποψη της Linda Dégh για την αλήθεια των θρύλων:

«Αλήθεια δε σημαίνει ότι κατ' ανάγκην οι άνθρωποι πιστεύουν τις παραδόσεις που λένε, αλλά μάλλον ότι οι παραδόσεις αυτές αφορούν αυτό που οι άνθρωποι βιώνουν στην τοπογραφικά περιορισμένη περιοχή τους στον πραγματικό κόσμο. Ο πραγματικός κόσμος είναι το σημείο αναφοράς της παράδοσης. Παρουσιάζεται πριν να αρχίσει το γεγονός της παράδοσης και μετά τον τελειωμό» (Αυδίκος, 2013, σ. 270).

Ο Patrick Mullen αναφέρει πως η φήμη και ο μοντέρνος θρύλος βρίσκονται σε μια αέναη σχέση αλληλεπίδρασης και ανατροφοδότησης, ακόμα και αν κάποιος θρύλος δεν προέρχεται από κάποια φήμη. Ακόμη και τότε η διάδοση και η λειτουργία του μοιάζει με τα στοιχεία που έχει ειδολογικά η φήμη (1972, σ. 98). Ο θρύλος είναι επομένως στενά συνδεδεμένος με τη φήμη, ως είδος. Οι φήμες, όπως και οι θρύλοι, λέγονται ως πιστευτές ιστορίες. Είναι επίσης πολύ εντοπισμένες και στενά συνδεδεμένες με μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Η αξιοσημείωτη όμως διαφορά μεταξύ φήμης και θρύλου είναι ότι η φήμη δεν είναι πάντα μια αφήγηση. Η ονομασία «φήμη» μπορεί επίσης να αναφέρεται σε εκφράσεις της λαϊκής πίστης που δεν είναι σχετικές με την αφήγηση. Επομένως, ο όρος φήμη δεν περιγράφει ένα συγκεκριμένο είδος, αλλά μάλλον μια υπερκινητική κατάσταση μετάδοσης. Εάν ένας θρύλος επαναλαμβάνεται συχνά σε σύντομο χρονικό διάστημα σε μια περιορισμένη περιοχή, μπορεί να ονομαστεί φήμη. Ακόμη και μετά την εξαφάνιση της φήμης, η πιθανότητα να αφηγείται το συγκεκριμένο γεγονός ως θρύλος -που μεταπλάστηκε από φήμη- παραμένει (Tangherlini, 1996, σ. 918).

Ο Knapp αναγνωρίζει πέντε ψυχολογικούς λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι διαδίδουν φήμες. Ο πρώτος αφορά στην έκθεση, δηλαδή κάποιος που διαδίδει φήμες το κάνει για να αισθανθεί

σημαντικός. Ο δεύτερος λόγος είναι η βοήθεια που θεωρεί ότι κάποιος δίνει σε άλλους μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών. Τρίτον, η πρακτική της διάδοσης φημών δίνει διαβεβαίωση και συναισθηματική υποστήριξη στους ανθρώπους του κοινωνικού τους κύκλου. Ακόμη, με αυτόν τον τρόπο κάποιος μπορεί να εκφράσει την εχθρότητά του προς τα μέλη μιας εξωτερικής ομάδας σε σχέση με το περιβάλλον του και τελευταίο λόγω της «προβολής των υποκειμενικών συγκρούσεων» η φήμη παρουσιάζεται ως μια καταθλιπτική προσπάθεια να εκφραστούν καταπιεσμένα συναισθήματα. Μάλιστα, ο Jung δίνει αυτήν την εξήγηση για τη φήμη το 1964 (Dalziel, 2016, σ. 428).

Οι φήμες συχνά διακρίνονται από τον σύγχρονο θρύλο ή το κουτσομπολιό αρχικά από το περιεχόμενό τους, καθώς οι φήμες αφορούν θέματα γενικού ενδιαφέροντος, ενώ τα κουτσομπολιά αφορούν άτομα που ενδιαφέρουν μέσα στα όρια των ισχυρών δεσμών ενός κοινωνικού δικτύου. Δεύτερον, διακρίνονται, από την αφηγηματική δομή τους, αφού οι φήμες λέγεται ότι στερούνται αφηγηματικής δομής σε αντίθεση με το σύγχρονο θρύλο. Η τρίτη διάκριση αφορά τη λειτουργία τους, διότι η φήμη είναι μια μορφή συλλογικής ή ατομικής αισθητικής και μπορεί να εξυπηρετήσει το σκοπό της ανακούφισης του εσωτερικού άγχους, ενώ ο σύγχρονος θρύλος εξυπηρετεί το σκοπό της μεταφοράς ηθών και μιλά για τις βασικές ανησυχίες μιας κοινότητας. Επίσης, η μελέτη της φήμης θεωρείται ότι συχνά διαφέρει από αυτή του παραδοσιακού και του σύγχρονου θρύλου, επειδή δίνει περισσότερη έμφαση στην εξέταση είτε των ψυχολογικών παραγόντων για το λόγο που γίνεται πιστευτή μία φήμη, είτε στη σχέση της με τις ομαδικές διαδικασίες και την κοινωνική δομή (Dalziel, 2016, σ. 428).

Το Ελληνικό YouTube Community ως διαδικτυακή κοινότητα⁸

Λαμβάνοντας υπόψη ότι λαϊκή ομάδα είναι «κάθε ομάδα οποιωνδήποτε ανθρώπων μοιράζονται ένα τουλάχιστον κοινό στοιχείο» (σύμφωνα με τον ορισμό του Alan Dundes), σε αυτήν την περίπτωση θα πρέπει να αναγνωρίσουμε το Διαδίκτυο ως αυτό το κοινό σημείο. Έτσι συμβαίνει και με τις κοινότητες που δημιουργούνται στο YouTube. Όπως εξάλλου αναφέρει και ο Γεώργιος Κούζας είναι κοινός τόπος ότι ο κουτσομπόλης και η κουτσομπολιά συχνά χαρακτηρίζονται από έναν «κύκλο αρνητικών αναπαραστάσεων» που διαρκώς τους ακολουθεί και πολλές φορές αποκτά και διαστάσεις πέραν της πραγματικότητας (Κουζας, 2020). Οι κοινότητες αυτές ή οι ομάδες δημιουργούνται ανάλογα με τις θεματολογίες των καναλιών, όπως και οι φιλίες μεταξύ τους στον πραγματικό κόσμο. Παρακάτω θα αναφερθούν ενδεικτικά κάποια αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν.

«Επικοινωνώ πάρα πολύ με το κοινό, ίσως καμιά φορά σε βαθμό που δεν το περιμένουν ούτε οι ίδιοι. Επικοινωνία υπάρχει μέσα από όλα τα social media, αλλά τα κυριότερα είναι Instagram, Discord και Facebook. Είναι κάτι που μου βγαίνει πολύ ασυναίσθητα, με γεμίζει, από πάντα με γέμιζε. Είναι από τους λόγους που έχω χτίσει και τη σχέση που έχω με το κοινό άλλωστε. Αρκετούς κιάλας τους έχω γνωρίσει και απο κοντά! Αρκεί να συνειδητοποιεί κάποιος ότι μιλάμε για φιλίες μεταξύ ανθρώπων. Και να σταματάει εκεί. Γιατί υπάρχουν οι περιπτώσεις που κάποιος θα σε προσεγγίσει μόνο και μόνο για αυτό που κάνεις, για την θέση που έχεις. Είτε αυτός ο κάποιος είναι YouTuber, είτε θεατής. Σαφώς υπάρχουν αληθινές φιλίες στο χώρο του διαδικτύου, αρκεί όπως είπα να συνειδητοποιούμε ότι μιλάμε για φιλίες μεταξύ ανθρώπων! Πάντα θα υπάρχουν άτομα που θα παρεξηγούν την κατάσταση ή θα σε προσεγγίζουν με άλλες βλέψεις» (...) Έχεις δει χωριό και να μην τσακώνονται συγχωριανοί; Έχω πει πολλές φορές ότι το κομμάτι του YouTube το βλέπω σαν ένα μεγάλο χωριό. Κουτσομπολιά, ίντριγκες, φόβος επικοινωνίας, ψεύτικες φιλίες με σκοπό το κέρδος, και από την άλλη γέλια, χαρά, φιλίες, αγκαλιές. Όλα. Υπάρχουν όλα. Και επειδή το Ελληνικό YouTube Community προφανώς δεν είναι τόσο μεγάλο σαν έκταση, όπως θα ήταν στο εξωτερικό για παράδειγμα, είναι πραγματικά ένα χωριό, και στις καλές του στιγμές αλλά και στις κακές»

⁸ Όλες οι πληροφορίες που παρατίθενται στην παρούσα ενότητα είναι στοιχεία των συνεντεύξεων, ακόμα κι αν δε γίνεται αναφορά στους δημιουργούς ευθέως σε πολλά σημεία. Επιπλέον, επιλέχθηκε να παρατεθούν αυτούσιες και αρκετές από τις απόψεις των δημιουργών, καθώς ίσως να υπήρχε αλλοίωση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν.

Στέλιος Θεοδωρόπουλος, Κανάλι *Κακός Χαμός*

«Πίσω απ' τις κάμερες υπάρχει πάρα πολλή επικοινωνία και πολλές φορές όταν βλέπει το κοινό κάποιους τσακωμούς, συνήθως είναι πολύ πιο απλοϊκοί απ' ότι θα έπρεπε. Οι τσακωμοί χωρίζονται σε δύο πράγματα βασικά. Είτε είναι εν μέρει, τα έχουν συζητήσει μεταξύ τους, αλλά παρόλα αυτά ας βγάλουμε και ένα βίντεο, γιατί χρήματα, είτε είναι ιδεολογικοί τσακωμοί, δηλαδή αρκετά συχνά έχει τύχει να έχω ιδεολογικούς τσακωμούς με κάποιον. Διαφωνούμε σε κάτι, αλλά νομίζω πως αυτοί οι τσακωμοί σε εισαγωγικά είναι περισσότερο οι διαφορετικές ιδέες, οι οποίες είναι αντιμαχόμενες και δε χρειάζεται να εξελιχθεί κιόλας παραπάνω. Κάποιοι youtubers το καταλαβαίνουν, κάποιοι άλλοι όχι».

Μάριος Φλώρος, Κανάλι Jack Lope

«Η αλήθεια είναι ότι πάντα με το που ανοίγω το livesteam και υπάρχει στο chat κίνηση και τα λουπά μου φτιάχνει και 'μένα τη διάθεση. Αυτό δεν ξέρω, μπορεί να το εξηγήσει κάποιος ψυχολόγος καλύτερα τους λόγους που μου φτιάχνει τη διάθεση, αλλά υποθέτω -πάλι λέω υποθέτω, γιατί όντως υποθέτω- το να ανοίξεις ένα livestream και να έχεις ας πούμε μερικές εκατοντάδες να είναι εκεί πέρα και να θέλουν να σου γράψουν και να αλληλεπιδράσουν μαζί σου, είναι τιμητικό, οπότε νιώθεις και εσύ χαρούμενος που η δουλειά σου αρέσει σε κάποιον».

Γιάννης Ρούτης, Κανάλι Legit Gaming Gr

«Δεν είναι απαραίτητα μικρογραφία της κοινωνίας, διότι η ασφάλεια της ανωνυμίας ωθεί τους ανθρώπους να εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο απ' ότι ενδεχομένως σε μια διά ζώσης επικοινωνία».

Φαίη Καστάνη, Κανάλι Girls Next Door

Το YouTube ως επάγγελμα

Το YouTube θεωρείται επάγγελμα, αν και νέο, καθώς δεν το γνωρίζουν πολλοί. Ο βιοπορισμός από αυτό, βεββαία, δεν είναι δεδομένος ούτε πάντα εφικτός. Εξαρτάται από τη δυναμική και τους συνδρομητές του κάθε καναλιού. Σίγουρα το επάγγελμα του youtuber δεν μπορεί να θεωρηθεί λαϊκό με την ευρεία έννοια. Πρόκειται όμως αναμφίβολα για μία τάση που συμβαίνει αυτή την εποχή και αξίζει να καταγραφεί για τον μελετητή του μέλλοντος, καθώς το Διαδίκτυο αλλάζει και εξελίσσεται καθημερινά και είναι αβέβαιο αν η μορφή που έχει σήμερα θα είναι η ίδια και τα επόμενα χρόνια. Στη συνέχεια παρατίθενται αυτούσια αποσπάσματα των συνεντεύξεων.

«Στην αρχή δεν το θεωρούσα κύριο επάγγελμα, καθώς πίστευα ότι δε θα μπορούσε να με στηρίξει. Με το πέρασμα των χρόνων όμως, καθώς υπήρχε και η προσωπική εξέλιξη μαζί με την εξέλιξη του καναλιού και συνειδητοποιούσα πόσο αυτό με "γέμιζε" ως άτομο, πήρα την απόφαση να το πάω στο ένα βήμα παραπέρα».

Στέλιος Θεοδωρόπουλος, Κανάλι *Κακός Χαμός*

«Πλέον το βλέπω ως επάγγελμα μόνο! Όταν ξέρεις ότι υπάρχουν άτομα τα οποία θέλουν να σε δουν και περιμένουν το βίντεο, νομίζω ότι είναι και πιο επαγγελματικό εκ μέρους σου να ικανοποιήσεις τα θέλω των ατόμων τα οποία σε έχουν εμπιστευτεί για τη ψυχαγωγία τους. Είμαι υπερβολικά πάρα πολύ ικανοποιημένος από το YouTube, δεν ξέρω αν φαίνεται, νομίζω ότι φαίνεται!»

Μάριος Φλώρος, Κανάλι Jack Lope

«Τα κύρια επαγγέλματα μας δεν έχουν να κάνουν με το YouTube αλλά έχουμε πάρει πολλές γνώσεις και δεξιότητες από την ενασχόληση μας με αυτό, οι οποίες μας βοήθησαν και συνεχίζουν να μας βοηθούν στην επαγγελματική μας σταδιοδρομία».

«Θα μπορούσε, αλλά είναι εξαιρετικά δύσκολο να ξεκινήσει ένα κανάλι με αυτό το σκοπό (τον επαγγελματικό). Δηλαδή το σωστό είναι να ξεκινήσεις ένα κανάλι, να είναι μια θεματολογία που αγαπάς πολύ και θέλεις και στο μέλλον, αν προκύψει να ζήσεις βιοποριστικά από το κανάλι, τότε εντάξει, αλλά το να ξεκινήσεις ένα κανάλι με αυτόν τον σκοπό είναι κάτι το οποίο δεν το προτείνω και είναι κάτι εξαιρετικά δύσκολο, γιατί τα λεφτά είναι πάρα πολύ λίγα στην αρχή. Είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις που το κανάλι μπορεί να βοηθήσει κάποιον να ζήσει βιοποριστικά (...) Θεωρώ τον εαυτό μου μηχανικό, γιατί βιοπορίζομαι από αυτό, δεν βιοπορίζομαι από το YouTube. Οπότε αν θεωρήσουμε ότι χαρακτηρίζει κάτι αυτό με το οποίο βιοπορίζεται, τότε δεν είμαι youtuber, ναι. Αλλά υπό μία έννοια σαν χόμπι ασχολούμαι με το YouTube, οπότε και από αυτήν την έννοια θα μπορούσα να θεωρήσω τον εαυτό μου youtuber. Αγαπάω το YouTube, μου αρέσει πάρα πολύ, απλώς δεν μπορώ να ασχοληθώ full time με αυτό. Δε γίνεται, στην Ελλάδα τουλάχιστον».

Άκης Αποστολίδης, Κανάλι The Skeptic Theory

Αποτελέσματα και συζήτηση

Μέσα από την έρευνα αυτό που έγινε απόλυτα κατανοητό είναι πως υπάρχει ακατέργαστο λαογραφικό υλικό, καθώς, ειδικά για τη δημιουργία και τη διάδοση των θρύλων, αναρτάται σε καθημερινή βάση νέο υλικό σε πληθώρα καναλιών. Η δυσκολία που προκύπτει όμως είναι ότι ο επιστήμονας που θα επιλέξει να ασχοληθεί με την καταγραφή σε κανάλια του YouTube θα πρέπει να εστιάσει σε συγκεκριμένους δημιουργούς και να τους παρακολουθήσει στενά, αλλά και να δημιουργήσει προσωπική επικοινωνία μαζί τους. Γι' αυτόν το λόγο, όπως αναφέρθηκε και στα εισαγωγικά κομμάτια της παρούσας μελέτης, δεν επιλέχθηκε μόνο η θεωρητική πλαισίωση και προσέγγιση όσον αφορά τον θρύλο, αλλά παρατέθηκαν και στοιχεία μέσα από τα λεχθέντα των ίδιων των δημιουργών σχετικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις που δημιουργούνται στην κοινότητα και της φύσης του επαγγέλματος του youtuber.

Το βασικότερο όμως που προέκυψε από την παρούσα μελέτη είναι πως η δημιουργία των θρύλων στην κοινότητα του YouTube είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τους δημιουργούς των καναλιών. Αν δεν υπάρχει η αλληλεπίδραση των youtubers με το κοινό τους δεν υπάρχει αυτόματα και η δημιουργία θρύλων και η μετάδοση των ιστοριών αυτών.

Επίλογος

Ο λαϊκός πολιτισμός εξελίσσεται και προσαρμόζεται. Οι λαϊκές ομάδες είναι πιο ευδιάκριτες στο Διαδίκτυο, όπως στο YouTube, αφού ένας λαογράφος μπορεί να διατηρεί και την απόσταση του ερευνητή που απαιτείται και ταυτόχρονα να συμμετέχει στην online κοινότητα (Blank, 2016, σ. 170).

Ο Γιώργος Κατσαδώρας υποστηρίζει ότι το Διαδίκτυο λειτουργεί ως ένας χώρος ελεύθερης κυκλοφορίας και μέσα σε αυτό ο λαϊκός πολιτισμός εξελίσσεται συνεχώς (Κατσαδώρας, 2013, σ. 99). Ο λαός του κυβερνοχώρου δεν είναι μοναχικός. Μάλιστα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια δεύτερη παράλληλη ζωή, που είναι οργανωμένη σε ψηφιακές κοινότητες εκτός της πραγματικότητας (Καπανιάρης, 2017, σ. 48).

Όπως γίνεται φανερό από την ανάλυσή μας, το Διαδίκτυο αποτελεί ένα νέο μέσο δημιουργίας, διάδοσης και κυκλοφορίας μιας νέας προφορικότητας. Όπως σημειώνει ο Alan Dundes, «η τεχνολογία δεν εξαφανίζει τη Λαογραφία, μάλλον γίνεται ένας σημαντικός παράγοντας για τη μετάδοση του λαϊκού πολιτισμού και παρέχει μια συναρπαστική πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία της “νέας Λαογραφίας”» (Blank, 2016, σ. 170). Το Διαδίκτυο είναι, λοιπόν, ένας κόσμος λαογραφικός.

Κλείνοντας, παραθέτω απόσπασμα από τη συνέντευξη του Μάριου Φλώρου, που συνοψίζει όλη την ουσία του άρθρου και συμπεριλαμβάνει ίσως και το λόγο που το κοινό και οι youtubers έχουν

την ανάγκη να ανταλλάσουν ματαξύ τους θρύλους: «μου αρέσουν οι ιστορίες, μου αρέσει να ακούω ιστορίες, μου αρέσει να λέω ιστορίες. Πιστεύω ότι εμείς οι άνθρωποι είμαστε φτιαγμένοι για να λέμε ιστορίες. Όλος ο πολιτισμός μας είναι βασισμένος πάνω στο να λέμε ιστορίες, να γράφουμε ιστορίες, να τραβάμε ιστορίες, να μοιραζόμαστε το τι είναι η ανθρώπινη εμπειρία, διότι δεν μπορείς να προσδιορίσεις την ανθρώπινη εμπειρία. Είναι κάτι τεράστιο, είναι κάτι το οποίο μπορεί να είναι διαφορετικό για τον κάθε άνθρωπο. Είναι ένα μνημείο του ανθρώπινου είδους, το γεγονός ότι κάτι χιλιάδες χρόνια μετά μπορούμε να λέμε ιστορίες, οι οποίες κάποιες είναι σημαντικές, κάποιες είναι ασήμαντες, κάποιες είναι χαζές, κάποιες είναι ενδιαφέρουσες και μπορούμε ακόμα να τις λέμε ο ένας με τον άλλο. Και νομίζω τα Social Media, αυτό το οποίο πολλοί ξεχνάνε, είναι ότι αυτός είναι ο σκοπός τους, να μοιραστείς ιστορίες, να πεις ιστορίες, να ακούς ιστορίες, να δημιουργείς ιστορίες ίσως».

Μάριος Φλώρος, Κανάλι *Jack Lope*

Βιβλιογραφία

- Αυδίκος, Ε. (2013). *Λαϊκή Πίστη και Κοινωνική Οργάνωση*. Πεδίο.
- Bausinger, H. (2009). *Ο λαϊκός πολιτισμός στον κόσμο της τεχνολογίας*, μετάφρ. Μαριάνθη Καπλάνογλου & Αρετή Κοντογιώργη, επιμ. Μαριάνθη Καπλάνογλου. Πατάκης.
- Blank, T. J. (2016). Διερευνώντας τη μετάδοση των αστικών θρύλων: Μια πρόταση για λαογραφική έρευνα στο Διαδίκτυο. Στο Ευάγγελος Αυδίκος (επιμ.), *Πολιτισμοί του Διαδικτύου* (σσ. 151-176). Πεδίο.
- Γκασούκα, Μ., & Φουλίδη, Ξ. (2012). *Νέοι ορίζοντες των λαογραφικών σπουδών-Εννοιολογικό πλαίσιο, έρευνα, φύλο, Διαδίκτυο, σχολείο*. Σιδέρης.
- Dreyfus, L. H. (2003). *Το Διαδίκτυο*, μετάφρ. Πάρης Μπουρλουκάκης, επιμ. Γιώργος Ναθαναήλ. Κριτική.
- Καπανιάρης, Α. Γ. (2017). *Ψηφιακή Λαογραφία και Εκπαίδευση. Εμπλουτισμένα Μέσα & Καινοτόμες Προσεγγίσεις στη Διδακτική του Λαϊκού Πολιτισμού*. Ήρα Εκδοτική.
- Κατσαδώρας, Γ. (2013). Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα. Στο Γ. Κόκκινος & Μ. Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.), *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό* (σσ. 99-122). Ταξιδευτής.
- Κούζας, Γ. (2017). Μεταξύ πραγματικότητας και Φαντασίας. Σύγχρονοι Αστικοί Θρύλοι: Η Παράξενη Θύρα της οδού Ακαδημίας 58Α. Στο Μ. Γ. Μερακλής, Γ. Παπαντωνάκης, Χρ. Ζαφειρόπουλος, Μ. Καπλάνογλου & Γ. Κατσαδώρας (επιμ.), *Το παραμύθι από τους αδελφούς Grimm στην εποχή μας. Διάδοση και Μελέτη* (σσ. 363-381). Gutenberg.
- Κυριαζή, Ν. (2004). *Η Κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Ελληνικά Γράμματα.
- Μερακλής, Μ. Γ. (2007²). *Ελληνική Λαογραφία, Κοινωνική Συγκρότηση, Ήθη και Έθιμα, Λαϊκή Τέχνη*. Οδυσσέας.
- Μιχαήλ, Γ. Β. (2009). Homo Interneticus ή Λαογραφία και Διαδίκτυο. *Λαογραφία, ΜΑ'*, 291-305.
- Παπαχριστοφόρου, Μ. (2013). *Μύθος, Λατρεία, Ταυτότητες στο νησί της Καλυψώς*. Παπαζής.
- Ranke, K. (1993). Προβλήματα κατηγοριών του λαϊκού πεζού λόγου. Στο Μ. Γ. Μερακλής (επιμ.), *Έντεχνος λαϊκός λόγος* (σσ. 327-341). Καρδαμίτσα.
- Thompson, P. (2002). *Φωνές από το παρελθόν-Προφορική Ιστορία*. Πλέθρον.
- Φουλίδη, Ξ. (2015). *Νέοι ορίζοντες στις ελληνικές λαογραφικές σπουδές: Το Διαδίκτυο ως πεδίο παραγωγής, διάδοσης και εκπαιδευτικής αξιοποίησης του Λαϊκού Πολιτισμού*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού.
- Χρυσανθοπούλου, Β. (2017). *Τόποι Μνήμης Στην Καστελλοριζιακή Μετανάστευση Και Διασπορά*. Παπαζήσης.

- Af Klintberg, B. (1990). Do the Legends of Today and Yesterday Belong to the Same Genre? In Lutz Rorich & Sabine Wienker-Piepho (eds.), *Storytelling in Contemporary Societies* (pp. 113-126). Narr.
- Ben-Ammos, D. (1989). Folktale. *International Encyclopedia of Communications, Vol. 2*, 181-187.
- Blank, T. J. (2009). *Folklore and the Internet: Vernacular Expression in a Digital World*. Utah State University Press.
- Brunvand, J. H. (2001). *Encyclopedia of Urban Legends*.
- Brunvand, J. H. (2012). *Encyclopedia of Urban Legends, Updated and Expanded Edition*.
- Dalziel, G. (2016). The Reputation of a Genre. Understanding the Changing Meaning of Rumor. In Kaarina Koski & Frog with Ulla Savolainen (eds.), *Genre-Text-Interpretation Multidisciplinary Perspectives on Folklore and Beyond* (pp. 426-445). Finnish Literature Society.
- Dégh, L. (1995). Processes of Legend Formation. In *Narratives in society: A performer-centered study of narration* (pp. 77-87). Suomalainen Tiedeakatemia, Academia Scientiarum Fennica.
- Durmus, O. D. (1999). A mass communicational approach to oral history. In *Conference Crossroads of history, Vol. 1*, 40-42. International Oral History Association.
- Dundes, A. (2005). Folkloristics in the Twenty-First Century. *Journal of American Folklore*, 118, 385-408.
- Kouzas, G. (2020). From public to private life and vice versa. Social comments (gossip) as a dynamic expression of positive and negative emotions. *Ethnologia Balcanica*, 22, 27-40.
- McClelland, B. (2000). Online Orality: The Internet, Folklore, and Culture in Russia. In Lengel L. B. Stamford (eds.), *Culture and Technology in New Europe: Civic Discourse in Transformation in Post-Communist Nations*, (pp. 179-191). C.T. Ablex.
- McLuhan, M. (1971). *Understanding Media: The Extensions of Man*. Sphere Books Ltd.
- Mullen, P. B. (1972). Rumor Theory and Modern Legend. *Journal of the Folklore Institute* 9, No. 2/3.
- Papachristophorou, M. (2014). "Ashley Flores" and Other (not) Missing Children: Cyber Friendly Fears and Tears. In *Narratives Across Space and Time: Transmissions and Adaptations. Proceedings of the 15th Congress of the International Society for Folk Narrative Research, June 21-27, 2009*, 1-11. Publications of the Hellenic Folklore Research Centre, Academy of Athens-31.
- Tangherlini, T. R. (1996). Legend. In Jan Harold Brunvand (ed.), *American Folklore: An Encyclopedia* (pp. 915-919). Garland Publishing Inc.
- Verena, A. (2000). How to deal with sound archives? In *Conference "Crossroads of history", Vol. 1*, 1-7. International Oral History Association.